

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDA FUQAROLARNING HUQUQLARI

Maxmudova Aziza Nugmanovna

Ijtimoiy va gumanitar fanlar kafedrası mudiri, professor

Usmanova Kamilla Baxtiyarovna

Davolash ishi fakulteti 3- bosqich talabasi

Samarqand davlat tibbiyot universiteti

Toshpulatova Bonu Shoxruxovna

*Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi,
kafedra mudiri*

MAQOLA MALUMOTI

ANNOTATSIYA:

MAQOLA TARIXI:

Received: 06.01.2026

Revised: 07.01.2026

Accepted: 08.01.2026

KALIT SO'ZLAR:

*sog'liqni saqlash,
fuqarolar huquqlari,
O'zbekiston, huquqiy
himoya, tibbiy xizmat,
qonun normalari*

Ushbu maqolada O'zbekiston Respublikasidagi sog'liqni saqlash tizimida fuqarolarning huquqlari o'rganilgan. Maqolada sog'liqni saqlash sohasidagi qonuniy normalar, fuqarolarning huquq va majburiyatlari, shuningdek, amaliyotdagi muammolar va yechimlar tahlil qilingan. Tadqiqotda huquqiy hujjatlar, statistik ma'lumotlar va so'rovlar asosida natijalar taqdim etilgan. Mualliflar sog'liqni saqlash tizimida fuqarolar huquqlarini himoya qilish va takomillashtirish bo'yicha tavsiyalarni ilgari suradi

Kirish

O'zbekiston Respublikasining sog'liqni saqlash tizimi fuqarolarning hayoti va sog'lig'ini himoya qilishda muhim o'rin tutadi. Shu bilan birga, fuqarolarning sog'liqni saqlash tizimida o'z huquqlarini bilishi va amalga oshirishi muhim ahamiyatga ega. Mamlakatda sog'liqni saqlash sohasini tartibga soluvchi qonunlar, jumladan, "Fuqarolarning sog'liqni saqlash huquqlari to'g'risida"gi qonun mavjud bo'lib, u fuqarolarning tibbiy xizmatdan foydalanish, shaxsiy ma'lumotlarning maxfiyligi, sog'liqni saqlash xizmatidan norozilik bildirish kabi asosiy huquqlarini belgilaydi. Shu nuqtai nazardan, mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida sog'liqni saqlash tizimida fuqarolarning huquqlari holati, ularni himoya qilish mexanizmlari va mavjud muammolar ko'rib chiqiladi.

Davlatning asosiy maqsadlaridan biri – aholi sog'lig'ini yaxshilash, sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish va har bir fuqaroning sog'liqni saqlash sohasidagi huquqlarini kafolatlashdir. Sog'liqni saqlash tizimidagi huquqiy baza doimiy ravishda takomillashtirilmoqda, ayniqsa O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida fuqarolarning

sog'liqni saqlash huquqlari kafolatlangan. Shuningdek, 2018 yilda qabul qilingan "Fuqarolarning sog'liqni saqlash huquqlari to'g'risida"gi qonun fuqarolarga sifatli tibbiy xizmat ko'rsatishni, shaxsiy ma'lumotlarning maxfiyligini ta'minlashni, ixtiyoriy ravishda tibbiy yordam olish yoki rad etish huquqlarini aniq belgilab berdi.

Biroq amaliyotda sog'liqni saqlash tizimidagi ba'zi kamchiliklar fuqarolarning huquqlarini to'liq amalga oshirishga to'siq bo'lmoqda. Bu kamchiliklarning asosiy sabablari sifatida sog'liqni saqlash muassasalarining moddiy-texnik ta'minotidagi yetishmovchiliklar, tibbiyot xodimlarining ba'zi holatlarda huquqiy bilimlarning pastligi va fuqarolar o'rtasida huquqiy savodxonlikning yetarli emasligi ko'rsatiladi. Shu bois, fuqarolarning sog'liqni saqlash tizimidagi huquqlari holatini tizimli tahlil qilish va amaliy muammolarni aniqlash dolzarb hisoblanadi.

Mazkur maqola O'zbekiston Respublikasida sog'liqni saqlash tizimida fuqarolarning huquqlari masalasini ko'rib chiqadi, mavjud huquqiy me'yorlar, ularning amaliyotdagi qo'llanilishi va yuzaga kelayotgan muammolarni tahlil qiladi. Bundan tashqari, maqolada sog'liqni saqlash tizimida fuqarolarning huquqlarini ta'minlash va himoya qilish samaradorligini oshirish bo'yicha takliflar ilgari suriladi.

Metodlar

Ushbu tadqiqotda huquqiy hujjatlar tahlili, statistik ma'lumotlarning o'rganilishi, shuningdek, so'rovnomalar va intervyular metodlari qo'llanildi. Fuqarolar va tibbiyot xodimlari o'rtasida sog'liqni saqlash huquqlarining qamrovi, amalga oshirilishi va muammolari yuzasidan so'rovnomalar o'tkazildi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasining tegishli qonun hujjatlari va davlat statistik hisobotlari tahlil qilindi. Olingan ma'lumotlar asosida fuqarolarning sog'liqni saqlash sohasidagi huquqlarining amaliy holati baholandi.

O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, "Fuqarolarning sog'liqni saqlash huquqlari to'g'risida"gi qonun, sog'liqni saqlash sohasidagi boshqa normativ-huquqiy hujjatlar chuqur tahlil qilindi. Bu hujjatlar fuqarolarning sog'liqni saqlash sohasidagi huquqlari va majburiyatlarini belgilashda asosiy manba bo'ldi.

Shuningdek, tibbiyot muassasalari va fuqarolar orasida so'rovnomalar o'tkazildi. So'rovnomalar orqali fuqarolarning sog'liqni saqlash tizimidagi huquqlari haqida xabardorligi, tibbiy xizmatdan foydalanishdagi muammolari va qoniqish darajasi o'rganildi. Tibbiyot xodimlari bilan suhbatlar tashkil qilindi, ular sog'liqni saqlash tizimida huquqiy normalarning amaliy qo'llanilishi va mavjud qiyinchiliklar haqida o'z fikrlarini bildirdi.

Bundan tashqari, davlat statistika ma'lumotlari va sog'liqni saqlash vazirligining rasmiy hisobotlari o'rganildi. Ushbu statistik ma'lumotlar fuqarolarning sog'liqni saqlash tizimidan foydalanish ko'rsatkichlarini, shuningdek, tibbiy xizmat sifatini baholashga yordam berdi.

Ma'lumotlarni tahlil qilishda sifat va miqdoriy metodlar qo'llanildi. Sifat metodlari yordamida intervyu va suhbatlar orqali olingan ma'lumotlar tahlil qilindi, muammolar

aniqlanib, ularning sabab va oqibatlari o'rganildi. Miqdoriy metodlar yordamida so'rovnoma natijalari statistik usullar bilan qayta ishlanib, umumiy tendensiyalar aniqlanmoqda.

Ushbu metodologik yondashuv O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimida fuqarolarning huquqlari holatini kompleks va tizimli o'rganish imkonini berdi, natijalar asosida samarali tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qildi.

Natijalar

Tadqiqot natijalari ko'rsatdiki, O'zbekiston Respublikasi fuqarolari sog'liqni saqlash tizimida asosiy huquqlarga ega bo'lib, ularning ko'pchiligi bu huquqlarni biladi va amalga oshirishga intiladi. Biroq, so'rovnoma ishtirokchilari orasida tibbiy xizmat sifatidan norozilik bildirish, maxfiylikka rioya etilishida kamchiliklar mavjudligi haqida fikrlar qayd etildi. Shuningdek, ayrim hududlarda tibbiyot muassasalarining moddiy-texnik bazasi zaifligi fuqarolarning sifatli tibbiy yordam olish huquqini cheklamoqda. Tibbiyot xodimlari esa o'z navbatida qonuniy huquqlar va majburiyatlar to'g'risida qo'shimcha ma'lumot berishga tayyor ekanliklarini bildirdi. Shu bilan birga, fuqarolarning huquqlarini himoya qilish tizimida aholining xabardorligini oshirish, shikoyat va da'volarni ko'rib chiqish mexanizmlarini takomillashtirish zarurati aniqlandi.

So'rovnoma ishtirokchilari orasida 75 foizdan ortiq fuqarolar sog'liqni saqlash huquqlari haqida ma'lumotga ega ekanliklarini bildirishdi, ammo ular orasida faqatgina 40 foizi ushbu huquqlarni to'liq amalga oshirishga erishayotganini ta'kidladi. Bu ko'rsatkich huquqiy savodxonlik darajasining o'rtacha ekanligini ko'rsatadi.

Shuningdek, fuqarolar tomonidan sog'liqni saqlash xizmatlarining sifati va shaffofligiga nisbatan qoniqish darajasi o'rganildi. So'rovga ko'ra, 60 foiz respondentlar tibbiy xizmatdan qoniqish bildirdi, qolganlari esa xizmat ko'rsatishda kechikishlar, shifokorlarning bemorlarga e'tibor bermasligi va tibbiy muassasalardagi moddiy-texnik ta'minotning yetishmasligi haqida fikr bildirdi.

Tibbiyot xodimlari bilan o'tkazilgan intervyular natijasida, ular o'z ishlarida fuqarolarning huquqlarini himoya qilishga intilayotganliklarini ta'kidlashdi, ammo ba'zan mehnat sharoitlari va resurs yetishmovchiligi sababli barcha talablarni to'liq bajarish imkoniyati bo'lmaydi. Shu bilan birga, ular huquqiy bilimlarni oshirishga ehtiyoj borligini qayd etdilar.

Davlat statistikasi va sog'liqni saqlash vazirligining hisobotlari esa, so'nggi yillarda tibbiy xizmat ko'rsatishning ko'lami kengayib, aholi uchun qulay shart-sharoitlar yaratilayotganini ko'rsatmoqda. Biroq, ayrim hududlarda tibbiy muassasalarning moddiy-texnik bazasi va kadrlar yetishmovchiligi mavjudligi ham aniqlangan.

Ushbu natijalar sog'liqni saqlash tizimida fuqarolarning huquqlarini yanada mustahkamlash, ularni amalga oshirishdagi to'siqlarni bartaraf etish uchun kompleks chora-tadbirlarni ishlab chiqishni talab qiladi.

Mulohaza

Natijalar shuni ko'rsatadiki, fuqarolarning sog'liqni saqlash tizimidagi huquqlari amalda himoyalangan bo'lishiga qaramay, ayrim kamchiliklar mavjud. Bu kamchiliklar asosan huquqiy savodxonlikning pastligi, sog'liqni saqlash muassasalarining resurslar bilan ta'minlanish darajasining yetarli emasligi hamda amaliyotdagi muvofiqlik yetishmasligidan kelib chiqadi. Sog'liqni saqlash tizimida huquqlarni to'liq amalga oshirish uchun davlat organlari, tibbiyot muassasalari va fuqarolar o'rtasida samarali muloqot tashkil etilishi zarur. Bundan tashqari, qonunchilikni takomillashtirish va uni amalda bajarishni nazorat qilish tizimi kuchaytirilishi kerak.

Tadqiqot natijalari fuqarolarning huquqiy savodxonligi darajasining o'rtacha ekanligini va bu sohada targ'ibot ishlarini kuchaytirish zarurligini ko'rsatmoqda. Aholining sog'liqni saqlash huquqlari bo'yicha to'liq xabardor bo'lmasligi, ularning bu huquqlarni talab qilishda passiv bo'lishiga olib keladi.

Shuningdek, tibbiyot muassasalari moddiy-texnik jihozlar, zamonaviy uskunalar va yetarli kadrlar bilan ta'minlanmagan hududlarda sifatli tibbiy xizmat ko'rsatishda muammolar yuzaga kelmoqda. Bu holat fuqarolarning sog'liqni saqlash xizmatidan to'liq foydalanish huquqini cheklamoqda va bu borada davlat tomonidan qo'shimcha e'tibor talab qilinadi.

Tibbiyot xodimlari huquqiy bilimlarning yetarli emasligini tan olib, malaka oshirish va huquqiy ma'lumotlarni muntazam yangilab borish zarurligini ta'kidlashdi. Bu esa sog'liqni saqlash tizimida huquqiy madaniyatni oshirish va sifatli tibbiy xizmatni ta'minlash uchun muhim omil hisoblanadi.

Fuqarolarning sog'liqni saqlash huquqlarini to'liq himoya qilish uchun sog'liqni saqlash tizimi ishtirokchilari — davlat organlari, tibbiyot muassasalari va fuqarolar o'rtasida hamkorlikni kuchaytirish lozim. Shuningdek, huquqiy asoslarni amalda to'liq tatbiq etish, shikoyat va murojaatlarni tezkor ko'rib chiqish tizimini yaxshilash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi bo'lishi kerak.

Xulosa va tavsiyalar

O'zbekiston Respublikasida sog'liqni saqlash tizimida fuqarolarning huquqlari qonuniy jihatdan kafolatlangan va amalga oshirilmoqda, biroq amaliyotda ayrim kamchiliklar mavjud. Fuqarolarning sog'liqni saqlash huquqlarini yanada himoya qilish va ta'minlash uchun quyidagi tavsiyalar ishlab chiqildi: birinchidan, aholining sog'liqni saqlash huquqlari bo'yicha savodxonligini oshirish uchun targ'ibot ishlarini kuchaytirish; ikkinchidan, tibbiyot muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash; uchinchidan, fuqarolarning shikoyatlarini tezkor va samarali ko'rib chiqish mexanizmini joriy etish; to'rtinchidan, tibbiyot xodimlari uchun huquqiy bilimlarni doimiy oshirishni ta'minlash. Ushbu choralar fuqarolarning sog'liqni saqlash tizimiga bo'lgan ishonchini mustahkamlashga yordam beradi.

Biroq, amaliyotda ushbu huquqlarning to'liq amalga oshirilishi ba'zi to'siqlarga duch kelmoqda. Tadqiqot natijalari fuqarolarning huquqiy savodxonligi darajasining o'rtacha ekanligini, tibbiy xizmat sifatida esa hududlar o'rtasida farqlar mavjudligini ko'rsatdi. Shu bilan birga, tibbiyot muassasalarining moddiy-texnik jihozlari va kadrlar salohiyati ba'zan yetarli emasligi sog'liqni saqlash xizmatlarining sifatiga salbiy ta'sir qilmoqda.

Sog'liqni saqlash tizimida fuqarolarning huquqlarini to'liq himoya qilish va ularning amalda bajarilishini ta'minlash uchun quyidagi tavsiyalarni ishlab chiqish zarur:

- Aholining sog'liqni saqlash huquqlari bo'yicha huquqiy savodxonligini oshirish maqsadida keng ko'lamli targ'ibot va ma'rifiy ishlarni amalga oshirish.
- Tibbiyot muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, zamonaviy uskunalar va vositalar bilan ta'minlash.
- Tibbiyot xodimlari uchun huquqiy bilimlarni muntazam yangilab borish, malaka oshirish kurslarini tashkil etish.
- Fuqarolarning shikoyat va murojaatlarini tezkor va samarali ko'rib chiqish tizimini takomillashtirish, ularning huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini yanada mustahkamlash.
- Hududlar o'rtasidagi tibbiy xizmat sifatidagi tafovutlarni kamaytirish uchun davlat dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish.

Yuqoridagi choralar sog'liqni saqlash tizimining samaradorligini oshirish, fuqarolarning tibbiy xizmatdan foydalanish huquqini ta'minlash va O'zbekiston aholisi sog'lig'ini yaxshilashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi "Fuqarolarning sog'liqni saqlash huquqlari to'g'risida"gi qonuni, 2018 yil.
2. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi statistik hisobotlari, 2022 yil.
3. Rasulov, A. Sog'liqni saqlash huquqlari va ularning himoyasi. T., 2021.
4. Abdullaeva, N. Tibbiy xizmat sifatini oshirish yo'llari. Ilmiy jurnal, 2023.
5. Xalqaro sog'liqni saqlash huquqlari standartlari. WHO, 2020.
6. Правовые основы деятельности врача : учебник / Гиясов З. А., Т., 2012
7. Биоэтика. Мухаммедова З.М., Ризаев Ж.А., Махмудова А.Н. Учебник , Ташкент 2021 г. 354 с
8. Махмудова, Азиза Нугмановна, et al. "Медицина Узбекистана-достижения и перспективы развития сферы." Достижения науки и образования 3 (57) (2020): 49-52.
9. Махмудова, А. Н. (2022). Правовая защита пациентов в сфере здравоохранения в новом Узбекистане. Academic research in educational sciences,, 102-107.

=====

10. O'Tayev, S. T., & Mahmudova, A. N. (2023). O'zbekiston Respublikasining sog'liqni saqlash tizimida hozirgi kunda neyroxirurgiya yutuqlari. Science and Education, 4(2), 190-194.

11. NUGMANOVNA OF. ABORTION AS AN ETHICAL PROBLEM. Journal of Modern Educational Achievements. 2023 Sep 13;9(9):31-9.

12. NUGMANOVNA OF. MEDICO-SOCIAL CHARACTERISTICS OF WOMEN TERMINATING THE PREGNANCY. Scientific journal of medical science and biology. 2023 Sep 19;1(1):45-51.